

ОРЧУУЛГАЗҮЙ / TRANSLATION STUDIES
NATIONAL UNIVERSITY OF MONGOLIA

Volume 11

2023

Дугаар 11(591)

ИРЙӨН УУ? ИЛЬ НОЁН УУ?

Г. Эрдэнэчимэг⁶²

요약

지난 20 여년 동안 몽골에서 한국문학작품 번역이 매우 활발하게 이루어졌지만, 번역에 대한 비평은 거의 찾아볼수 없습니다. 하지만 번역에 대한 심도 있는 비평이 이루어져야 번역의 수준이 향상될수 있습니다.

저는 이번에 한국의 문학번역원 지원으로 출간된 ‘한국학의 즐거움’의 몽골어 번역본을 읽어보았습니다. 번역본은 전반적으로 몽골어 번역이 매끄럽지 못해서 원저자의 의도를 제대로 살리지 못한 부분이 상당히 여러 군데 보였습니다. 번역이 매끄럽지 못하다는 것은 정확한 어휘 대역이 이루어지지 않았고, 번역문 몽골어의 문체가 일반 몽골인 독자들에게 생경하거나 부자연스럽다는 것입니다. 각 분야에서 왕성하게 활동중인 필자 22명의 원고를 몽골어로 좀더 정확하고 매끄럽게 번역했다라면 몽골독자들이 ‘한국적인 것’을 좀더 깊이 이해하는 계기가 되었을 것이라는 아쉬움이 남습니

Түлхүүр үг: соёл судлал, үг оноолт, хам сэдэв, бялангач үзэл, хятадчилах, сэдэ, садэбу,

БНСУ-ын Боловсрол, Шинжлэх Ухаан, Технологийн Яамны харьяа Солонгос Судлалыг Дэмжих Албанаас Солонгос судлал (Korean Studies) гэдэг ухагдахууныг мэргэжлийн түвшинд тодорхойлох шаардлагатай гэж үзээд 2009 оны өвөл нэр хүндтэй эрдэмтэн судлаачдын дунд хэлэлцүүлэг өрнүүлсэн ажээ. Хэлэлцүүлгийн дүнд 2011 оны 8-р сард Их сургуулийн профессор эрдэмтэн, гүн ухаантан, яруу найрагч, утга зохиолын шүүмжлэгч зэрэг Өмнөд Солонгосын 22 соён гэгээрүүлэгчийн бичсэн өгүүллийг эмхэтгэсэн “Солонгосыг судлахын цэнгэл (한국학의 즐거움)” хэмээх бүтээл уншигчдын гарт очжээ. Уг бүтээлийг БНСУ-ын их дээд сургуулиудад ахисан түвшинд суралцаж, мэргэжлээрээ чамгүй олон жил ажилласан, их дээд сургуулийн багш голцуу монгол судлаачид орчуулж, 2017 онд “Солонгос түмнийг тольдохуй” нэрээр хэвлэн монгол уншигчдын гарт хүргэв.

Аливаа бүтээлийг орчуулахад соёл судлалын үүднээс хандах, уг хэлний өнгөн бүтэц төдийгүй, түүний гүн чанадад орших соёлын утга агуулгыг нь бүрнээ

⁶² Ph.D, МУИС, ШУС, ХУС-ын Ази Судлалын тэнхим

нээж илтгэхийг чухалчилж буй⁶³ эдүгээ үед ийм бүтээл гарсанд ихэд олзуурхсан боловч уншиж үзээд урам хугарав. Тэгээд орчуулгын чанарын талаар хэдэн үг нэмэрлэх нь зүйтэй гэж бодлоо. Алив бичиг зохиолд уншууртай байх гэж нэг чухал чанар бий. Үг үсгийн алдаагүй, утга төгөлдөр, найруулга сайтай бүтээлийг унших нь автомашинаар зүйрлэвэл толь шиг замаар салхи сэнгэнүүлэн давхих мэт гацаж торохгүй хурдан байдаг. Уг номыг уншихад эхний хуудаснаасаа энхэл догол замаар элэг бөөрөө доргион сэгсчүүлэх мэт санагдсаныг нуух юун.

Гэхдээ 22 өгүүлэл бүгд ийм уншуургүй биш. Номд орсон солонгос зохиолчдын бүтээл хэзээ ч үнэ цэнээ алдахгүй. Ямар нэг бичиг зохиолыг хэдэн ч хүн, хэдэн ч удаа орчуулж болох тул эдгээр өгүүллийг монгол уншигчдад илүү сайн хүргэхээр авьяас чадвараа сорих боломж манай орчуулагч, судлаачдад байна.

Энэ удаад бид уг номын арван хоёрдугаар өгүүлэл болох Нам Гёнтэ зохиолчийн “Солонгос түүх - Түүхийн нууцлагдмал код, Түүхийг эргэцүүлэхүй” хэмээх өгүүллийн орчуулгын талаар авч үзье. Уг өгүүлэл нь солонгосчуудын түүхийг үзэх үзэл, эх орныхоо түүхэнд хандах хандлага зэргийг ойлгоход тус болох чухал агуулгатай учраас анхаарал татахуйц, монгол уншигчдад хэрэгтэй, ач холбогдолтой өгүүлэл байв.

Гэвч эхнээсээ л ойлгомж муутай байлаа. Уг өгүүллийн “Үндэстэн угсаатан гэж ангилахын алдаа” хэмээх дэд хэсгийн амин сүнс, гол ухагдахуун гэж хэлж болох 사대주의 гэдэг үгийг Хятадын үзэл суртал (222-р нүүр), хувиа бодсон үзэл санаа (223-р нүүр), бялдуучилсан хэмээн гурван янзаар ташаа оноожээ. Гэтэл энэ нь илүү хүчирхэг улс, хүчирхэг хүчнийг аялдан дагалдах үзлийг хэлнэ. Тэгэхээр бялангачлах үзэл хэмээн оноож болох юм. Хорьдугаар зууны эхээр хэт үндсэрхэг үзэлтнүүд хүчирхэг, том улсад долдойдох эрх баригчдыг шүүмжлэн энэ үгийг хэрэглэх болжээ. 사대 гэдэг үг нь Солонгосын хувьд гадаад харилцааны уламжлалт бодлогыг нэрлэх үг бөгөөд олон улсын харилцаанд идэвхтэй оролцож, илүү хүчирхэг улстай тогтвортой найрсаг харилцсанаар өөрийн орны эрх ашгийг хамгаалахыг хэлдэг.⁶⁴

Солонгосын түүх нь Хятадын түүхтэй нарийн холбоотой. Тиймээс Солонгосын түүхийн холбогдолтой зүйлийг орчуулахад Хятадын түүхийн мэдлэг зайлшгүй хэрэгтэй. Мэдэхгүй бол хайж олж, эрэл хайгуул хийх хэрэгтэй. Харин орчуулагч энэ талаар тун хангалтгүй ажиллажээ. Тухайлбал, Хятадын төрт улсын нэрийг ташаа оноожээ. Тан улсыг мөхсөний дараа Ляо, Тан, Жин, Хань, Жоу

⁶³М.Чимэдцэеэ, “Улсыг засах, жараахай шарах хоёр адилхан. Харин амархан уу? Хэцүү юу?”, Орчуулгазүй №03, МУИС, Күнзийн Институт, 2014

⁶⁴[사대주의 - 위키백과, 우리 모두의 백과사전 \(wikipedia.org\)](http://www.wikipedia.org)

хэмээх улс байгуулагдсаныг түүхэнд Таван төрт улс гэж нэрлэдэг. Гэтэл үүнийг “Тан улс сүйрлийн дараах таван угсаа залгамжлалын цаг үе (223-р нүүр)” хэмээн ташаарсан байна. Мөн хятадчилах, Хятадын хэл соёлд уусгах гэсэн утгатай үгийг Хятадын даяарчлал хэмээн ташаа оноосны улмаас (223-р нүүр) нэг нүүр бичвэр тэр чигтээ учир утга нь олдохгүй бүрхэг болжээ.

Жиндөг хатан ванг Жиндөг хаан (222-р нүүр) гэх зэргээр бараг мөр бүрд үг ташаа оноосон алдаа гарч байна. Солонгосчууд улс төрийн тэргүүнээ эртнээс хаан бус ван гэж цоллож ирсэн бөгөөд дундад зууны Солонгос нь олон улсын Хятад төвт дэг журмыг хүлээн зөвшөөрсөн улс байлаа. Дэлхийн соёл иргэншлийн төв – Дундад улсын эзэн хэмээн өөрийгөө өргөмжилсөн Мингийн хуанди болоод түүнийг нь хүлээн зөвшөөрч, их улсад бага улс нь үйлчлэх ёстой гэж боддог Чосөн-ий ван хоёрын цол хэргэм нь зэрэг дэвийн хувьд ялгаатай. Цол хэргэмийн нэр нь солонгосчуудын, түүхэн хөгжлийн явцад бүрэлдэн тогтсон ертөнцийг үзэх үзлийн тусгал, уламжлалт соёлын тод илэрхийлэл тул бага гэж үл тоох зүйл биш юм.

Орчуулагчийн алтан дүрэмд “Үг өгүүлбэрийг хасаж болно. Утга санааг хасаж болохгүй” гэж бий. Гэтэл утга санааг огт орчуулалгүй хасаж орхисон зүйл цөөнгүй харагдаж байна. Тухайлбал, 218-р нүүрт “Өнгөрсөн алдаандаа дүгнэлт хийж, одоо цагт ч ул мөрөө үлдээсэн сөрөг элементийг засаж залруулахгүйгээр хөгжиж сайжирна хэмээн найдах аргагүй гэдэг бол хувь хүнд төдийгүй улс оронд ч адил гэдэг нь мэдээжийн зүйл юм”, 219-р нүүрт “Залгамж холбоогүй бол түүх биш”, 224-р нүүрний “тэнгисийн эрэг хавийн газарт нүүрлэсэн хар салхины тухай мэдээг нийслэлд мэдэгдэхийн тулд хэдэн өдөр болдог, нийслэлээс захирамж ирэхэд хэдийнээ хар салхи дайраад өнгөрчихсөн байдаг байлаа”, 223-р нүүрт буй “Ань Лу шаны бослого гарахад Сычуань руу зугтсан Тангийн Рүйзун” зэрэг өгүүлбэрийн доторх утгат хэсгүүдийг орчуулалгүй орхижээ. Тан улсын Рүйзун-г Тангийн Хёнжон гэх мэтээр хятад оноосон нэрийг солонгос дуудлагаар, кирилл үсгээр галигласан нь уншигчийг төөрөгдүүлэх зүйл болжээ. Мөн улс оронд нь үймээн самуун дэгдэж, Ань Лу шаны бослогын улмаас Сычуань руу зугтсан Тангийн Рүйзун-д тайтгаруулах элч илгээсэн атал “талархлын элч илгээсэн” хэмээн ташаа орчуулжээ.

Солонгосын түүхэн хүнийг монгол хүн гэж андуурсан зүйл байна. Үүнд 220-221 дүгээр нүүрэнд “тухайн үед эрх баригч байсан Иль ноён ба Есүнхэй” хэмээсэн нь орчуулагч хам бичвэрээ ойлгоогүйн илрэл гэлтэй. Энд Иль ноён хэмээн ташаа оноосон хувраг Ирийөн нь Корйөгийн сүүл үед “Гурван улсын нөхсөн судар” хэмээх албан бус түүхийг эмхэтгэн бичсэн хүн бөгөөд уг сурвалж бичгийг “Гурван улсын түүхэн тэмдэглэл”-тэй хамтаар Солонгосын түүх судлалын хос багана гэж үнэлдэг. Энд орчуулагч “Гурван улсын нөхсөн судар”-

ын нэрийг “Гурван улсын түүхийн он тоолол” хэмээн ташаа оноожээ. Мөн “Их вангуудын магтуу”-г зохиосон И Сын хюүг Есүнхэй гэдэг монгол хүн болгож орхисон байна.

Уг өгүүлэлд гарч буй нэр томъёо, ухагдахууны талаар сайн мэдэхгүйн улмаас жигдлээгүй, нэг үгийг хэдэн янзаар ташаа оноосон зүйл багагүй байна. Тухайлбал, “Орогсдын шалгалт”-ыг 225-р нүүрт “эзэн хааны төлөөх шалгалт”, “эзэн хаан шалгаруулах шалгалт”, “хааны шалгалт” хэмээн хэдэн янзаар оноожээ. Гэтэл орогсдын шалгалт гэдэг бол Хятад болоод Зүүн Азийн улс орнуудын нийгэм, соёлыг ухаж ойлгох үндсэн ухагдахууны нэг бөгөөд орчуулагчийн зүгээс тухайлан тайлбар, зүүлт хийх шаардлагатай байлаа.

Өгүүлийн тавдугаар хэсэг нь “*Садэбү* нар төр барьсан түүх” нэртэй. Орчуулагч садэбү-г төр баригч түшмэд хэмээн оноосон нь бас л оновчтой бус болжээ. Уг номын өөр нэгэн өгүүлэл болох “Солонгосын ном хэвлэл” хэмээх өгүүлэлд садэбү нарын тухай тодорхой тайлбарласан нь буй. *Садэбү* гэж хэн болохыг зохиогч бээр өгүүлэлдээ “Неоконфуцизмын үндсэн зарчмаар төр улс/нийгмийг сэхээтнүүд удирдах ёстой. “Бичиг уншвал *са* (士) хэмээмүй. Төрд зүтгэвэл *тэбү* (大夫) хэмээмүй” гэсэнчлэн *садэбү* нар нь үндсэндээ уншигчид байлаа. Эдгээр уншигчид “орогсдын шалгалт”-т тэнцсэнээр түшмэл болж, засаг захиргааны ажилд зүтгэнэ” хэмээн тодорхой тайлбарласан байна. Тэгэхээр төр баригч түшмэл гэхээр хэт ерөнхий, оновчгүй болох тул “садэбү” гэж галиглаад тайлбар зүүлт хийсэн бол уншигчдад илүү ойлгомжтой болох байлаа.

Орчуулагч тайлбар зүүлт хийгээгүйн улмаас ойлгомжгүй болсон зүйл бас нэлээд их гарч байна. 232-р нүүрт “сэдо улс төр” гэж гарч байгааг жирийн уншигч уншаад юу болохыг ойлгохгүй. Гэтэл энэ нь улсын вангийн нэрийн өмнөөс төр барьсан тодорхой нэг хүн юм уу, эсвэл улс төрийн хүчин, эсвэл вангийн нэрээр төр барьсан вангийн хадам талын цөөн гэр бүлийнхнийг хэлдэг.⁶⁵ Дээр нь энэ хэсэгт Англи-Жусоны хаант улс гэж хаана ч байхгүй, байгаа ч үгүй улс гаргаж иржээ. Эх бичвэрийг нягтлахаар Ёнжо ба Чөнжо вангийн засаглалын тухай бичжээ.

Эцэст нь дүгнэхэд:

Орчуулгын ажлын үе шатыг орчуулга хийх гэж буй хүн сайтар мэдэх шаардлагатай. Чимхлүүр, нягт нямбай ажиллагаа шаарддаг энэ ажлын тодорхой үе шатыг гүйцэтгэлгүй, бэх нь хатаагүй шахам анхны нооргоо хэвлэлийн газар руу барьж гүйдэг⁶⁶ байж болохгүй. Солонгос хэлнээс орчуулахад солонгос

⁶⁵ [세도정치 - 나무위키 \(namu.wiki\)](http://namu.wiki)

⁶⁶ (Р. Гүрбазар, Орчуулгын онол дадлагын үндэс, 7-9 тал)

бичгийн хэлний мэдлэг, Солонгосын соёл, түүхийн мэдлэг, монгол хэлээрээ найруулан бичих чадвар, үгийн баялаг сайтай байх нь тун чухал. Үг ташаа оноосон зүйл цөөнгүй тул нэг бүрчлэн тоочсонгүй. Нэг үгийг хэдэн янзаар оноох нь уншигчийг төөрүүлж орхино.

Оноосон нэрийг монгол кирилл үсгээр галиглахдаа ямар галигийн журам ашигласан нь тодорхойгүй. Солонгос хэлний оноосон нэрийг монгол хэлээр галиглах журам байдаг ч улсын хэмжээнд нэг мөр мөрдөхөөр батлаагүй тул түр орхив.

Орчуулагч хүн бол орон судлаач байх хэрэгтэй. Орчуулах гэж буй зүйлийнхээ талаар мэдлэг хомс, утга учрыг нь олоогүй бол яаран орчуулах гэж оролдох хэрэггүй. Эхлээд холбогдолтой ном, материалыг олж уншиж судлах нь нэн чухал. Орчуулагч хүн бүгдийг мэдэх албагүй. Харин байнга эрж хайж, сурч судлах шаардлагатай. Толь бичгээс өөр “багаж зэвсэг”-гүй ахмад үеийн орчуулагч нартай харьцуулахад интернэтийн эриний залууст эрэл хайгуул хийх нь хялбар ажил болсныг сануулах юун.

Орчуулгыг ариутган шүүх үүргээ редактор гүйцэтгэсэнгүй. Номын редактор хийх хариуцлагатай үүргийг хүлээж авсан бол нэрээ тавиад орхих бус, мэдлэг, ерөнхий боловсролоо зузаатгасны үндсэн дээр⁶⁷ ажил үүргээ үнэнчээр гүйцэтгэж, монгол хэлээ эвдэхгүйн төлөө хичээж чармайх хэрэгтэй.

Сүүлийн хорь гаруй жилд солонгос хэлтэй орчуулагч, судлаач олширч, Солонгосын уран зохиолын 400 гаруй бүтээлийг монгол хэлээр орчуулсан ч орчуулгын шүүмж бараг гарсангүй. Цаашид чанар чансааг нь сайжруулах шаардлагатай тул солонгос-монгол орчуулгын үйлсэд санаа аваасай хэмээн хэдэн үг нэмэрлэв.

Ном зүй

Монгол хэлээр :

1. Гүрбазар Р (1996), Орчуулгын онол дадлагын үндэс, ШУА, ХЗХ, УБ
2. Орчуулгазүй, МУИС, Күнзийн Институт, №1-6
3. Оюунзаяа Н.(2014), Монгол орчуулгын онолын уламжлал, “Орчуулга зүй” МУИС, ШУС-ийн ЭШБ, №03
4. Солонгос түмнийг тольдохуй, 2017, УБ, Соёмбо принтинг
5. Чимэдцэе М(2014), “Улсыг засах, жараахай шарах хоёр адилхан. Харин амархан уу? Хэцүү юу?”, Орчуулгазүй, МУИС, Күнзийн Институт, №03
6. Г. Эрдэнэчимэг, Солонгосын түүх, Тэргүүн дэвтэр, 2006, Адмон
7. Йё Бйөн мү, Солонгосын түүх, ОУУБИС, 2016
8. Д. Ундрах бусад, Дэлхийн соёл иргэншил, МУИС, Пресс хэвлэлийн газар, 2020

⁶⁷ Б. Ринчен, <http://mongoliantranslation.blogspot.com/2010/05/1958.html>

Солонгос хэлээр :

1. 김용심, ‘문체반정, 나는 이렇게 본다’, 보리 2012
2. 주영하 외 지음, 한국학의 즐거움, Humanist, 2011
3. 이제정 글, 문화재 이름도 모르면서, 나는 책, 2015,

Цахим сүлжээнээс :

1. Б. Ринчен, Марк Твений минь махыг идэж дээ.

<http://mongoliantranslation.blogspot.com/2010/05/1958.html>

[사대주의 - 위키백과, 우리 모두의 백과사전 \(wikipedia.org\)](http://wikipedia.org)

2. <https://news.joins.com/article/2657833>